

Monsterzucht

Ander werk van Jan van Aken

Het oog van de Basilisk (roman, 2000)

De valse dageraad (roman, 2001)

De dwaas van Palmyra (roman, 2003)

Het Fluwelen Labyrint (roman, 2005)

Koning voor een dag (roman, 2008)

De Afvallige (roman, 2013)

De ommegang (roman, 2018) F. Bordewijk-prijs 2018

Het xoanon (roman, 2024)

Jan van Aken

Monsterzicht

Roman

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV
2026

De auteur ontving voor het schrijven van dit boek een project-
subsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Copyright © 2026 Jan van Aken

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt, in enige vorm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van Em. Querido's Uitgeverij BV,
Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam. Ook tekst- en data-
mining van deze uitgave is niet toegestaan zonder schriftelijke
toestemming van de uitgeverij.

Voor de productie van de boeken van Querido wordt alleen
gebruikgemaakt van duurzaam en verantwoord
geproduceerd papier.

Omslag Brigitte Slangen

Omslagbeeld Paul Delvaux, *Solitude*, 1955, olie op paneel,
99,5 x 124 cm. Eigendom van de Belgische Staat, beheerd door de
Federatie Wallonië-Brussel, in bewaring gegeven in het Museum
van Elsene, © Foundation Paul Delvaux, Brussel, België/SABAM,
c/o Pictoright Amsterdam, 2025

Foto auteur Lionne Hietberg
Binnenwerk Perfect Service, Reeuwijk

ISBN 978 90 253 2111 6 / NUR 301
www.querido.nl

Inhoud

DEEL EEN

De chimerische blik

7

DEEL TWEE

Carte blanche

71

DEEL DRIE

Tegenkeer

157

DEEL VIER

Mijnheer Dubbelaar

253

Verantwoording

317

DEEL EEN

De chimerische blik

'The blood-dimmed tide is loosed, and everywhere
The ceremony of innocence is drowned;
The best lack all conviction, while the worst
Are full of passionate intensity.'

– W.B. Yeats, 'The Second Coming'

Hilligenkapel, lente 1939

Sint-Dymphna

Er hangt een gelaagd fluïdum in de eetzaal van het Sint-Dymphna. Het zijn de verstikkende geuren van carbol en lysol, de scherpe, zure dampen van ammoniak en azijn, van teerachtig creosoot en bleekwater; het complexe bouquet van al die schoonmaak- en ontsmettingsmiddelen waarmee de zusters de vloeren schrobden en de muren, deuren en ruiten, en verder elk oppervlak dat maar schrobbaar is, alsof ze hiermee de duivel op afstand willen houden, want iedereen weet dat die zich niet alleen kan opblazen tot planetaire proporties, maar zich net zo gemakkelijk vermomt als microbezwerm of als een miasma van schimmels.

De geuren hangen in jurken en schorten, in habijten en sluiers. Ze zitten in de haren en diep in de poriën van de harde werkers. Bij deze vrouwen heeft het zweet hun aanschijns zich vermengd met de specifieke aroma's van hun taak in de huishouding.

Moeder-overste Ragnildis, die zelden mee-eet, in wat zij graag het *prandium* noemt, ruikt altijd naar wierook. Volgens de legende drapeert zij haar habijtrokken in haar eigen vertrek over een walmend wierookvat om ze te impregneren met de complexe tonen van Arabische harstranen. (Vraag Lena voor hoeveel die wierook vorig jaar is ingekocht en ze zal meteen antwoorden: Romeinse wierook, 500 doos-

jes à *f* 0,45 en 410 pondszakken à *f* 1,50, maakt 840 gulden rond.)

Nu komen ze een voor een de zaal binnen, de artsen en assistenten, de koordames, de dienende zusters, de novicen, oblaten en postulanten, sommige met een schuifelende patiënte aan de arm, maar de meeste vrouwen lopen zelfstandig; het zijn ook niet de zwaarste gevallen die hier aan tafel gaan. Het zijn de hysterici en de psychoten, de neuroten en de lijdsters aan zenuwen en *dementia praecox*. Weinigen is de ziekte aan te zien.

Als ze eindelijk allemaal zitten en de deuren van de zaal dichtgaan, blijkt niet iedereen present, en het is de regel dat men wacht op de laatkomers. Moeder-overste seint woordeloze signalen naar haar ondergeschikten, ze weet hoe onrustig de patiënten kunnen worden als ze op het eten moeten wachten. De lekenzusters knikken, staan al klaar om in te grijpen. De hongerige vrouwen en meisjes draaien op hun stoelen, ze fluisteren en trekken bekken naar elkaar, en een van hen probeert een stukje brood te pakken, maar een verzorgster grijpt haar vriendelijk bij de pols.

Dan vliegen de deuren open en drie vrouwen persen zich tegelijkertijd door de opening. Ze hebben in de boomgaard gewerkt en het is niet hun schuld dat ze de tijd zijn vergeten; dat is de verantwoordelijkheid van hun begeleidster, die zich al begint te verontschuldigen tegen moeder-overste. Daardoor ziet ze niet dat Babette een poging doet om de tafel met bloesems te bestrooien, wat jammerlijk mislukt omdat ze de pruimenbloesems zo heeft samengeperst tussen haar handen dat die, in plaats van te dwarrelen, deels als compacte massa in de soepterrine plonzen en voor de rest neerkomen op het tafellinnen. De eerwaarde zuster springt toe om de gekneusde klont met een vork uit de soep te vissen en de drie krijgen de slappe lach. Babette laat zich op

een stoel vallen, en inmiddels staan er al twee dienende zusters naast Ursula en Maya om ook hen in het gareel te krijgen.

Ragnildis rijst op uit haar zetel en stilte daalt neer over de tafel. ‘Jullie drie,’ zegt ze, ‘als dit zo doorgaat, haal ik jullie uit elkaar. En nu wens ik rust en eerbied. Laten we bidden en in stilte eten.’

Na het gebed, als net alle soepkommen zijn gevuld, ontstaat er weer gerucht, ditmaal komt het van buiten. Geroffel, trompetgeschetter. Sommige vrouwen willen overeind komen om te kijken, maar deze eetzaal heeft geen ramen, de muziek komt door de openstaande bovenlichten, die zelfs voor de langste onder de vrouwen te hoog zitten. Ze beginnen druk te praten en de dienstmeisjes vertellen opgewonden dat dit de kermis moet zijn, die vandaag de stad in zou trekken over het Hilligerspad, dat is waar ook!

Nu ronken motoren, een mannenstem roept, een pijporgel speelt een deuntje vol vrolijke glissandi en...

‘Wanneer gaan we?’ roept Babette. Een groot geroezemoes stijgt op onder de dakbalken en het besef van een kermis zo dichtbij heeft op iedereen een ander effect.

Het zijn de herinneringen die opspelen. Ursula houdt een stotterverhaal dat niemand kan begrijpen – als iemand al zou luisteren –, Lorna barst in tranen uit, Maya lacht gierend en laat zich op de grond vallen.

Op aanwijzing van moeder-overste Ragnildis doen twee zusters met de lange haken de bovenraampjes dicht. Dat dempt in elk geval het kabaal. Zuster Fredegonde heeft al een plaat op de draaitafel gelegd en na wat gekraak vult de ruimte zich met een hemels responsorium.

Victoria, of misschien Lassus? Ragnildis kan de componisten niet uit elkaar houden, maar ze heeft een feilloos oor voor kwaliteit. Hoofdschuddend aanschouwt ze het chao-

tische tafereel. Het is tenminste een vrolijke chaos, zegt ze bij zichzelf, geen aanvallen van agressie vandaag. Toch maakt ze een aantekening in haar boekje voor de volgende vergadering. Er moet een verzoek naar de gemeente gaan, of die kermisklanten volgend jaar niet via een andere route het dorp in kunnen komen. Het Hilligerspad is immers een oude processieweg, geen route voor plat vermaak.

Ondertussen doet de grammofoon zijn werk, de vrouwen zitten alweer, vele van hen wiegen of zoemen mee.

Victor

De muziek drong door tot in de hal, waar de geneesheer-directeur zijn nieuwe assistent-psychiater verwelkomde. ‘Stalmeijer,’ zei hij, met een ferme handdruk. ‘Welkom in het Sint-Dymphna, dokter Montanus. Blij dat u er bent, we hebben hier dringend nieuw bloed nodig.’ Hij hielp Victor uit zijn jas. ‘Die hangen we hier maar op, met de hoed... U kunt de koffer hier laten staan, die laat ik zo wel door een jongen naar uw kamer brengen.’ Hij legde een hand op zijn schouder. ‘Maar wat bent u bezweet! Hebt u de hele weg gelopen?’

Victor knikte. ‘Ze hadden bij het busstation in Hilligenkapel gezegd dat het een klein stukje was, maar vertelden er niet bij dat ik een steile heuvel op moest.’

‘En dan moest u zich ook nog door de optocht heen worstelen!’

Victor draaide zich half af van zijn nieuwe patroon, omdat hij bang was dat zijn wangen kleurden van een schaamteblos. Vlak bij het gesticht, toen hem een stoet tegemoet was gekomen, voorafgegaan door een muziekkorps, had hij even de gedachte gekoesterd dat ze daar voor hém waren, in een misschien wat overdreven verwelkoming. Hij was stil blijven staan en had zijn gezicht in een aangename glimlach geplooid, maar de stoet trok voorbij, zonder dat iemand notie van hem nam. En iets in hem had gekermd van gêne.

‘Mooie muziek hebt u hier,’ zei hij, om maar iets te zeggen. ‘Staat die altijd aan?’

Stalmeijer knikte. ‘Mijn smaak is het niet,’ zei hij, ‘en het zal u nog de neus uit komen, maar op de patiënten heeft het een rustgevend effect. Komt u maar mee.’

Hij nam Victor bij de arm, duwde een dubbele deur open en leidde hem de eetzaal in, waar de maaltijd in volle gang was. Dokter Stalmeijer knikte naar de zuster die bij de grammofoon stond en de muziek werd afgebroken. 'Eerwaarde zusters,' zei hij, 'ik stel jullie voor aan dokter Victor Montanus. Hij heeft een paar jaar in Duitsland gestudeerd en onderzoek gedaan. Nu komt hij hier de gelederen versterken. Ga rustig allemaal door met de maaltijd. Kom, collega, laten wij eens kijken of er nog wat overschiet voor de vermoeide reiziger.'

Snelle handen maakten een paar plaatsen vrij aan tafel zodat de heren bij de hoofdzuster en haar koordames konden zitten. Victor liep naar de plek die hem toegewezen was, zich ervan bewust dat nog niemand van de aanwezigen haar middagmaal had hervat en dat alle ogen op hem waren gericht.

Moeder-overste verbrak de stilte. 'Ik ben moeder-overste Ragnildis,' zei ze, 'ik heet u welkom in naam van de zusterorde van de Heilige Dymphna. En ik stel voor dat iedereen aan onze tafel zich – met de klok mee – zelf even bekendmaakt.'

Zo deden ze een kleine ronde en Victor probeerde zich meteen de namen in te prenten, terwijl hij ieder van hen toeknikte en 'aangenaam' mompelde, wat na een paar keer een absurde klank kreeg. Sommige zusters leken geen naam te hebben maar bestonden bij de gratie van hun functie, andere droegen vreemd genoeg mannennamen. Hoe was de naamgeving eigenlijk geregeld in zo'n klooster? Evengoed waren dit namen die hij niet snel zou vergeten. De eerwaarde zuster kosteres was een klein en oeroud wijfje van wie hij zich niet kon voorstellen dat zij geschikt was voor haar zware taak. Dan waren er de zuster portierster, zuster assistente, twee vrijwel identieke kille wezens die hun moeder-overste flankeerden.

‘Zuster Fridoline.’ Blozend en weldoorvoed.

‘Zuster hoofdverpleegkundige...’ Stuurs en stoïcijns als ze was, bleek ze ook nog een naam te hebben. ‘...Helenite.’

‘Zuster Alferda.’

‘Zuster Plechtrudis.’

Nadat de zusters Gerardo en Wilhelmus aan de beurt waren geweest, besloot Ragnildis dat het genoeg was. ‘De rest mag zich na de maaltijd voorstellen,’ zei ze, ‘dokter Victor kan toch niet al die namen in één keer onthouden.’

Victor strooide in het wilde weg knikjes rond en toen hij zag dat dokter Stalmeijer de handen vouwde, volgde hij diens voorbeeld. Hij probeerde zich een gebed te herinneren, om zijn devotie geloofwaardigheid te verlenen, maar als er in zijn bewustzijn al rudimentaire gebeden bestonden, dan waren die sinds lang ingeklonken in diepere lagen, of anders geërodeerd onder invloed van een vracht studieboeken, dictaten en casussen.

Toen hij meende lang genoeg te hebben geveinsd, begon hij voorzichtig de soep op te lepelen die inmiddels voor hem was opgeschapt en die nog merkwaardig heet was gebleven. Ondertussen keek hij eens naar de patiënten, die, veelal met hun begeleidsters, aan de andere tafels zaten, en met wie hij zich de komende maanden zou gaan bezighouden. De vrouwen bleken net zo nieuwsgierig naar hem als hij naar hen, want waar de zusters al ingetogen en in stilte hun maaltijd gebruikten, zaten de meeste van de gestichtsbewoonsters te draaien op hun stoelen. En ook al probeerden de begeleidsters de onrust te bezweren, ze giehelden en fluisterden, wierpen blikken op Victor en zonden niet mis te verstane signalen door de zaal, die hij probeerde te negeren. Het was de nieuwigheid, ze zouden wel snel aan hem wennen.

Een jonge vrouw viel hem op, niet ver van hem af. Ze at alleen, zonder ook maar één keer van haar bord op te kij-

ken. En toen de vrouwen klaar waren met eten en onder toezicht van de werkzusters begonnen af te ruimen, verliet zij als eerste de zaal. Ze maakte met niemand contact, ze liep rustig weg alsof ze over een bospaadje kuierde.

‘Wie is zij?’ vroeg Victor, aan niemand in het bijzonder. De zusters volgden zijn blik.

‘Dat is Lena,’ zei Stalmeijer, ‘een tragisch geval. Ze is anderhalf jaar geleden haar moeder verloren in een ongeluk waarbij ze zelf ook betrokken was en lijdt sindsdien aan waanvoorstellingen. Een voorlopige, voorzichtige diagnose is *dementia praecox*.’

‘Ze heeft een grote schok gehad,’ zei moeder-overste, ‘en dat op een heel kwetsbare leeftijd – vijftien was ze. Het lijkt me overigens niet onmogelijk dat ze eroverheen zal groeien. Ze bezoekt trouw de missen, maar bleek niet geschikt te zijn voor arbeid in de werkplaatsen. Als ze daar al iets doet, dan is het in de boekbinderij, waar ze alleen wil werken als er niemand anders bezig is. Ze is een solitair, zogezegd, ze lijkt ten prooi aan hevige angsten. Hoe dan ook moeten jonge meiden nu eenmaal iets omhanden hebben. Ze verzorgt een deel van de administratie, waarvoor zuster Plechtrudis verantwoordelijk is, en dat kan ze goed. Daarnaast mag ze met zuster Fredegonde de bibliotheek organiseren.’

‘Voor zover je van een bibliotheek kunt spreken,’ vulde genoemde zuster aan, ‘maar zij kan dat beter beoordelen dan ik. Lena is een begaafd meisje, ze leest zes talen. Op het eerste gezicht lijkt ze volkomen normaal.’

Zuster Helenite, de hoofdverpleegkundige, nam het over. ‘Zolang je haar niet te na komt. Ze heeft vorig jaar, uit het niets, zuster Venerata aangevallen en flink toegetakeld. Daarom laten we Lena maar alleen werken, onder toezicht van zuster Fredegonde.’

‘Die laat zich niet gemakkelijk toetakelen.’ De opmerking, afkomstig van zuster Gerardo, was aanleiding tot vrolijk gelach. Zuster Fredegonde, met haar brede en vriendelijke kindergezicht, stond op, ze balde haar vuist en boog haar arm als een gewichtheffer, al bleven haar spieren verborgen onder haar habijt. ‘Ik ga haar maar snel achterna,’ zei ze.

‘Wat is er met die zuster gebeurd?’ vroeg Victor.

‘Zuster Venerata is overgeplaatst,’ zei Fredegonde, ‘zij kon niet meer in een ziekenhuis functioneren.’

Lena

‘Kind, loop niet zo snel!’

Lena hield haar pas niet in.

‘Wat denk je van de nieuwe dokter?’ vroeg Fredegonde, toen ze haar had bijgehaald.

Ze haalde haar schouders op. ‘Ik was in gedachten.’

‘Misschien kan hij je helpen. Hij heeft in Duitsland gewerkt, daar zijn ze heel ver...’

‘Met psychiatrie,’ vulde Lena aan.

Fredegonde ging haar voor door de gang die aan één zijde ramen had naar de tuin aan de kant van het psychopatenpaviljoen, waar nog niemand terug was van de lunch. Bij de kleine boekerij opende ze de deur. ‘Ga maar naar binnen,’ zei ze.

Lena bleef staan. ‘Zijn er mensen in de boekbinderij?’

De zuster aarzelde. ‘Ik geloof het niet. Moet je daar iets doen?’

Lena knikte, zonder op te kijken. ‘Ik wil een boek in de band zetten,’ mompelde ze.

‘Praat toch eens duidelijker, kind. Ook als je de mensen

niet aankijkt, kun je op z'n minst zorgen dat ze je verstaan. Is het een belangrijk boek?’

‘Het is Frans. Een brokering, nog niet opengesneden. Het is een oud boekje, vooral om te oefenen.’

Fredegonde gaf haar een duwtje. ‘Vooruit, laat maar eens zien, dat oude boekje. We kunnen zo meteen de binderij wel even in, dan mag je het proberen.’

Lena zocht tussen de stapels en reikte haar het boek aan.

‘Wat een vodje.’ De eerwaarde zuster bekeek het aandachtig, spelde met moeite de titel. ‘*La folie de Jésus*, van Charles Binet-Sanglé... Lees je zomaar Frans? Ik vind dat zó knap van je! Waar gaat het over?’

Geprezen zij de zalige onwetendheid. ‘Over Jezus. Zijn leer, zijn leven. Het is geen vod, maar een goedkope uitgave die nog moet worden gebonden.’

‘Nu, kom mee dan!’ Fredegonde sloot af en ging haar voor naar de binderij.

Daar legde Lena het boek op de werktafel en ze scheurde langs een metalen liniaal de papieren kaften van het boekblok af.

Fredegonde keek het hoofdschuddend aan. ‘Nu maak je het kapot.’

Lena negeerde haar. Ze versnipperde de kaften, gooide ze in een prullenbak. ‘Die zijn niet nodig,’ zei ze voor zich uit. Wie nu nog wilde weten om welk boek het ging, moest echt zijn best doen. Tegen Fredegonde zei ze: ‘Ik moet wel wat snijden. Geen messen, hoor, dat gaat met de machine.’

‘Weet je hoe die dingen werken? Als je het mij vertelt, kan ik het voor je doen. Ik moet waken voor jouw veiligheid.’

‘Het is niet gevaarlijker dan aardappels schillen.’ Ze wist dat de eerwaarde zuster haar geen moment uit het oog zou verliezen, tussen al deze potentiële bedreigingen. ‘Kijkt u maar mee,’ zei ze gedwee.

Ze legde het boek op de stapelsnijder, stelde die op het oog in en trok het guillotinemes naar beneden voor de zuster het ook maar als zodanig kon herkennen. Fredegonde slaakte een zachte kreet. 'Gaat dat zo?'

'Ik weet wat ik doe.'

'Laat mij het toch maar de volgende keer doen. Als je hand daaronder komt!'

Terug bij de tafel mat Lena de dimensies van het blok en tekende de maten af. 'Dit moet onder de bordschaar. Doet u het maar.'

'Wat is de bordschaar?' En toen Lena haar die wees: 'Die heeft ook al zo'n gevaarlijk mes.'

'Als het zo gevaarlijk is, zouden ze het dan hier gebruiken?' vroeg Lena. 'Die apparaten zijn goed beveiligd.'

Hopelijk reikte het technisch inzicht van haar begeleidster net zo ver als haar talenkennis.

'Doe jij het maar,' zei de zuster, 'maar doe voorzichtig, en als ik zeg dat je moet stoppen...'

'Dan stop ik.' Lena sneed twee platten en een ruggenbordje, ze probeerde er zo weinig mogelijk spektakel van te maken, alsof het om een eenvoudig keukenapparaat ging. 'Dit was het. Nu nog het linnen.'

Ze ging weer naar de tafel, knipte een ruggenstrook op maat en zocht een passend stuk linnen, om zo snel mogelijk alles bij elkaar te hebben. 'Als ik wat van die kleine materialen meeneem, kan ik de rest in de bibliotheek doen,' zei ze, 'daar staat ook een oude houten pers, meer heb ik niet nodig.' Omdat Fredegonde zwijgend leek toe te stemmen, nam ze een stijfsepot, een kwast, een kneeplat en een vouwbeen. 'Ik heb alleen nog een schaar nodig.' Ze knikte naar Fredegonde, zonder haar aan te kijken.

'Die neem ik wel mee.' De zuster ging haar weer voor, hoofdschuddend. 'Ik zie niet hoe je daar een boek van kunt

maken, maar goed, als het is om te oefenen...'

Later, toen de bandzetter in de pers lag, zei ze: 'Nu ga ik een brief schrijven.'

'En het boek? Moet je dat niet afmaken?'

'Het moet eerst drogen. Morgen zet ik het in de band. En dan moet het weer drogen, bij voorkeur een paar dagen.'

'Ik ben benieuwd. Ga jij maar schrijven, kind, ik ben hier als je me nodig hebt.' Fredegonde liet zich zuchtend in een stoel zakken en Lena zette zich aan de kleine secretaire. Ze had nog geen drie zinnen op papier, toen de zware ademhaling van de zuster verried dat ze in slaap was gevallen. Lena staakte haar werk, wierp een snelle blik op haar beschermengel en pakte toen het boekblok, dat lag te wachten op verdere behandeling. Al bladerend begon ze hier en daar een stukje te lezen, maar opeens realiseerde ze zich dat ze was vergeten gaas mee te nemen voor de rug. Terug naar de binderij wilde ze niet, daar was nu te veel volk. Er was wel iets op te verzinnen, haast had het niet.

Vogelblik

'Rookt u?' Stalmeijer wenkte Victor zonder op antwoord te wachten. 'Kom, dan neem ik u meteen mee naar het beste plekje hier.' Hij ging hem voor de gang in en vervolgde: 'Althans, naar mijn mening; de Franse tuin van moeder-overste is ook zeer de moeite waard.' Hij wees naar een poort, maar ging eraan voorbij en leidde Victor een trappenhuis in. Twee brede trappen brachten hen naar de volgende verdieping. Daar opende de geneesheer-directeur een deurtje dat toegang gaf tot een wenteltrap. 'Hier komen niet veel mensen,' zei hij over zijn schouder.

Een koude wind kwam hun tegemoet, er was hier niets

te merken van de warmte van eerder die dag, toen Victor de wandeltocht naar het gesticht had ondernomen. Ze kwamen uit in een kleine open ruimte, met boogvensters onder een koepeldak en met een weids uitzicht over de gebouwen, de tuinen en paviljoenen. Aan één kant werden die omsloten door een hek, aan de andere door een oude, met klimop begroeide bakstenen muur, die van boven begon af te brokkelen en waarin zich al een boompje had genesteld.

Buiten de muur en voorbij het hek lagen wat akkers in de luwte van een ruige heuvel, waar een explosieve meidoorn probeerde te ontsnappen aan de donkerte van de bosrand. Op enkele centimeters boven hun hoofden hing een bronzen klok. Victor keek om, in een poging om zich te oriënteren; dit was niet de kapel, die lag achter hen met zijn hogere toren, en onttrok het poortgebouw gedeeltelijk aan het zicht. Het hoge standpunt gaf al een mooie indruk van de geometrische patronen van de Franse tuin.

‘Ziehier, de hele Stichting van de Heilige Dymphna, toevlucht voor de wankelen van geest en de zwaren van gemoed.’ Stalmeijer trok een pijp tevoorschijn uit zijn vestzakje, bestudeerde de inhoud van de kop, en duwde de tabak wat aan met een stampertje. ‘U krijgt de speciale rondleiding,’ ging hij verder, ‘je ziet de hele inrichting in vogelperspectief en het is een uitstekende plek om te roken.’ Hij klikte een benzineaansteker open en zoog het vuur in zijn pijp.

‘Het is prachtig,’ zei Victor, ‘en als er glazen ramen in die vensters zaten, kon je er een ideale werkkamer van maken.’ Had hij nu maar zijn jas meegenomen. De geneesheer-directeur leek nergens last van te hebben.

Stalmeijer lachte. ‘Het is waar, je vangt hier veel wind, maar ook als dit een verwarmde kamer zou zijn, betwijfel ik of ik ons personeel bereid kon vinden om dagelijks een paar keer die trappen te beklimmen. En van ons wordt na-

tuurlijk verwacht dat we tussen de mensen werken.'

'Natuurlijk,' haastte Victor zich te zeggen. Hij wees. 'Is dat het dorp? Het lijkt zo dichtbij... ik vond het best nog een wandeling.'

'U bent vast geen heuvels gewend,' zei Stalmeijer.

Victor grinnikte maar wat. De man moest eens weten.

'Als u het vaker doet,' ging Stalmeijer verder, 'zult u merken dat het u steeds beter afgaat.' Met de steel van zijn pijp als aanwijsstok benoemde hij de gebouwen in hun blikveld. 'Daar voor u, dat zijn de moestuinen en het wandelparkje voor de dames. Die met klimop begroeide villaatjes links, die vormen de vrouwenpaviljoenen. Hun pleintje is met het hoofdgebouw verbonden door die lange muurkas, die feitelijk gang en wintertuin in één is. Zo worden de dames niet nat als ze in de regen naar de werkplaatsen moeten lopen en ze kunnen er ook groenten verbouwen en bloemen kweken.'

Victor kon door het glas van de wintertuin planten onderscheiden en een vrouw, die op haar knieën zat bij wat een bloembed leek. 'En die nieuwe vleugel aan de noordkant?' vroeg hij. 'Is dat de mannenafdeling?' Hij doelde op een modern, grauw blok met veel kleine raampjes. Het werd gescheiden van de blinde muur van de wintertuin door een plein waar een paar eenvoudige gymnastiektoestellen waren geplaatst. Er stond een bok, een hoge rekstok tussen twee palen en een brug met gelijke leggers. Tegen de muur was een apenrek gemonteerd. Een drietal mannen stond erbij te roken, een van hen hield een betoog, met grote, snelle gebaren.

Stalmeijer knikte. 'Dat hebt u goed gezien. We houden de seksen natuurlijk strikt gescheiden.'

'Hebben de mannen dan geen wintertuin?'

'Degenen die ertoe in staat zijn, mogen op het land wer-

ken. Ook zetten we ze wel in voor de zwaardere klussen in de Franse tuin.’ Stalmeijer wees met zijn pijpensteel naar Victor, alsof het een opgestoken vinger was. ‘Wij zorgen er altijd voor dat ze geen zicht hebben op de vrouwen. Die mannenafdeling is een heel ander verhaal. U mag wel blij zijn dat u daar niet komt te werken.’

‘Ik zou er geen bezwaar tegen hebben.’ Hij zat hier nu toch.

Stalmeijer glimlachte. ‘Doet u voorlopig maar ervaring op bij de vrouwen. Ik denk ook dat uw analytische aanpak bij hen meer kans van slagen heeft.’

‘Hoe bedoelt u?’

‘Bij de dames zien we vaker hysterische problematiek, neurotische verschijnselen. Lichtere gevallen, bedoel ik, een beetje luxeproblemen. Zoals u ziet, is de mannenafdeling – wij noemen het in de wandeling de psychopatenafdeling – goed afgeschermd van de buitenwereld. Het zijn niet allemaal psychopaten, maar er zitten gevaarlijke jongens bij. Geweldplegers, zedendelinquenten, gedegenererden.’

‘Ik heb het behoorlijk koud in deze wind,’ zei Victor, ‘kunnen we ons gesprek niet binnen voortzetten?’

‘U hebt gelijk,’ zei de oudere man, ‘als u ziek wordt heb ik niet veel aan u! U bent vast ook wel moe van uw reis. We krijgen nog tijd en gelegenheid genoeg om te praten. Ik zal iemand roepen om u naar uw woonvertrek te brengen. U zult zien dat het best gerieflijk is. Een gezegende plek voor rust en studie.’ Hij klopte zijn pijp uit op een losse baksteen, die daar kennelijk voor dat doel was neergelegd. ‘Als rondleiding stelt het nog niet veel voor,’ zei hij, ‘we komen daar later op terug.’

Ze daalden af en keerden, begeleid door zwevende gezangen, terug naar het poortgebouw. Stalmeijer opende een

deur naar een dienstkamertje en riep: 'Grad, breng jij de dokter naar zijn kamer. En misschien wil hij thee, zorg daarvoor.'

De jongen, een spichtig ventje, met vlasblond haar in een voorhoofdslok die net toereikend was om een lui linkeroog te verbergen, antwoordde in een onverstaanbaar mengsel van apostrofs en spetterende medeklinkers. Hij sprintte ervandoor en Victor, na een verontschuldiging gebaar naar zijn nieuwe chef, ging achter hem aan.

De kamer was sober maar toereikend. Victor schikte zijn boeken en schrijfmaterialen op het eenvoudige bureau. De kleren konden voorlopig in de koffer blijven. Hij kon beter even een middagdutje doen voor het avondeten, het was een vermoeiende reis geweest. Een klopp op de deur. Grad bracht een pot thee. Victor bedankte hem. 'Weet jij misschien of er hier ergens een schrijfmachine staat die ik kan gebruiken?' vroeg hij.

De jongen keek hem verschrikt aan. 'Skriem? D'r bi'j drm't!' Hij haalde één schouder op en maakte dat hij wegkwam.

Victor peinsde een minuut of wat over het antwoord, maar kon er niets van maken. Misschien... nee, waarschijnlijk was de jongen achterlijk.